

Lidské bohatství roste jen proto, že přírodního stále ubývá. Cestu do ráje jsme ztratili. Snad proto děláme na Zemi peklo.

Závazně nezávazné ekologické klábosení

Zaslechneme-li z úst politika či rádoby ekologa slova *trvale udržitelný rozvoj*, měli bychom zbystřit pozornost. Slyšíte ten rozpor? Trvale udržitelný a rozvoj. Kdo uvěří, že s ruchadlem bratranců Veverkových by lidstvo mohlo ruchtat ještě dnes, ale výdobytky typu super, hyper, mega, giga by přitom spatřily světlo světa, pak uvěřil. Ti rafinovanější z politiků a ekologů už prohlédli, proto používají termín *trvale udržitelný život*. A to je taky problém. Může to v důsledku taky znamenat – zpátky na stromy! To se nám nelíbí. Proto neexistuje na světě vláda, kterou by utvořili samotní Zelení.

Pokusme se hledat cestu, jak ze začarovaného kruhu ven. Žijeme v době, kdy většina vědeckých kapacit začíná více či méně nesměle připouštět, že se cosi děje. Něco planetě Zemi, tudíž i jejím obyvatelům, škodícího. Skleníkový efekt.

O co jde. V honbě za uspokojováním našich neustále rostoucích energetických nároků (elektřina, teplo, chladivá klimatizace, doprava) jsme ochotni spálit vše, co hoří. Dřevo, uhlí, naftu, plyn. Zatímco první položka je složka relativně obnovitelná, další zdroje jsou neobnovitelné. Jednou si je budeme moci prohlédnout tak nanejvýš ve vitríně muzea. Ať použijeme obnovitelné či neobnovitelné, vše se přemění na zdánlivě neškodný plyn. Na oxid uhličitý. Další škodliviny pro zjednodušení uvažovat nebudeme (SO₂, N₂, NO₂...), protože i když jsou nevídané, způsobují především lokální problémy (kyselá dešť), kdežto CO₂ je oříšek globální. Stoupá převít atmosférou tak vysoko, až si řekne dost, začne se hromadit a obalí zeměkouli jako peřinou, zpod které nelze vystrčit ani malíček. Brání tak úniku přebytečného zemského tepla do kosmického prostoru. A perpetuum mobile je najednou reálné. Povrch planety se začne přehřívat, což by v konečném důsledku mohlo dojít tak daleko, že zmizí rozdíly mezi denní a noční teplotou a kdybychom ještě náhodou byli, tak se upečeme (teplota při povrchu planety Venuše je díky skleníkovému efektu cca 500 °C). Nejdříve přijdou zkrátka milovníci zimních sportů. Zmizí nejen sníh, ale roztají i polární čepičky. Nastane ráj pro koupavce a potápěče. Coca cola nebude mít čím plnit láhve, protože sladká voda tak akorát naředí mořskou. Budeme mít neuhasitelnou žízeň, nebude ani pivo. Moře začnou konfiskovat nejzabydlenější území, civilizace se stane necivilizovanou, protože řád se scvrkne na dilema, jak ubránit výše položená území nekontrolovatelnému vpádu zoufalých nájezdníků z území vodou zatápěných. Protože vše bude probíhat relativně rychle, nelze počítat s tím, že evoluční vývoj se upamatuje na již jednou překonaný stav. Žábry nám přes noc nenarostou. Tento zdánlivě idylický průběh budou narušovat stále častější a častější lokální pohromy typu zničujících větrných smrští, nekonečných dešťových přívalů či neutuchajících žíznivých veder.

Snílkům, kteří se domnívají, že jde o hudbu daleké budoucnosti, lze doporučit jediné. Rychle se probud'te! V roce 1980 vydalo nakladatelství Academia Praha, které obhospodařovala Československá akademie věd, vysokoškolskou učebnici s prostým názvem Geochemie. O skleníkovém efektu nic, o skleníkových plynech nic. Námět do té doby vhodný pouze pro sci-fi literaturu, ne pro seriózní vědu. Obdobně s tímto tématem zacházel i zbytek světa. První kdo prohlédl (koncem 80. let 20. století), byl kupodivu nikoli vědec, ale byznys. Ne ledajaký, ale ten co používal kalkulačku a vyplňoval kolonky má dáti – dal. Americké pojišťovny. Nelibě ubíraly čím dál tím víc peněz z hromady, která měla představovat jejich zisk. Tu přibýlo tornádko, onde zasypal pomerančovničky sníh, tam zase... Pojišťovny si snadno poradily. Začaly úměrně zvyšovat pojistky, tu a tam problémovce nepojistily. Dosud skeptickým pochybovačům lze předložit analogický fakt. Hloubání nad ozónovou vrstvou se na stránkách Geochemie omezilo pouze na několik řádek, které oznamovaly, že se zkoumá vliv N₂O a halometanů na její možnou redukci. Uplynulo pár let a z možného se staly díry tak velké, že

všechny díry světa, které obnažilo jaro po zimním solení silnic, jsou prkotinou. Dnes nejenže šupleru k měření si pořídil kde kdo, ale to, jak se scvrkla či nescvrkla se stalo součástí předpovědi počasí a doporučeného ochranného faktoru v opalovacích krémech. Přesto naším nejdůležitějším problémem nadále zůstává jak zalátat silnice, nikoli ozónovou díru!

Zpět ke skleníkovému efektu. Už samo slovo spalování zní zlověstně hrozivě. Představa domova, který lehl popelem, i člověka znetvořeného ohnivými plameny, nenavodí ve většině z nás libé pocity, přestože malému mohl předcházet fascinující a opojný pohled na skotačící plaménky v krbu. Spalování je přitom obyčejná chemická reakce. Jeden z mnohých chemických pochodů, které neustále probíhají všude kolem nás, i v nás samotných. Ale můžeme tak strohé slovo jako reakce považovat za přátelsky přívětivé? Je to přeci jen odpověď na něco, co stálo na počátku. Na akci, kterou mohlo být třeba škrtnutí zápalkou nebo otočení klíčkem zapalování. Na akci, kterou už třeba nepůjde vzít zpět.

Dokud kontrolovala průběh akcí i reakcí samotná Příroda, bylo vše více méně v rovnováze. Tu a tam sice došlo k nějakému průšvihů, ale věci se závčas vrátily k přijatelnému normálu. Při chemické reakci spalování (tlení, trouchnivění, práchnivění atd.) dochází ke slučování kyslíku s uhlíkem. Toho kyslíku, který umožňuje žít. S tím uhlíkem, který život sám produkuje. Kopulace těchto prvků je přitom tak náruživá, že vedlejším produktem je energie. Nezvedeným dítkem pak oxid uhličitý, CO_2 .

Moudrá matka Příroda si byla od samých počátků moc dobře vědoma toho, jaké nebezpečí představuje přemíra produktů vášnivě lásky kyslíku s uhlíkem. Zavedla nekompromisní institut kontroly. Vybuodovala pro ně obrovská, dlouho nedobytná skladiště. Z počátku se skleníkové plyny (pro jednoduchost bude nadále uvažován pouze jeden prevít, CO_2), na jejichž produkci se podílela sopečnými exhalacemi samotná Země, ukládaly do moří v podobě karbonátových hornin (např. vápence – CaCO_3), později se věci zkomplikovaly. Ze řetězu se utrhł život a obsadil pevniny. Moře už vše nestíhala a Příroda, snad z únavy, snad proto, že v té době ještě neměla jasno, zda pustí na svět člověka, se dopustila riskantního opomenutí (pojem Pandořina skříňka evidentně neznala). Začala ukládat uhlík v ryzí podobě. Začala ukládat energii. Třeba jí bylo tolik, že se jí obávala. Nebo si ji šetřila na pak. Až jednou zestárne a půjde do důchodu. Životné, které přestalo být živé, bylo tedy třeba někde pochovat. Proto na hromady kupila uhlí, podzemní sluje plnila ropou, porézní horniny zemním plynem. Pomalu a v pohodě plynula předlouhá geologická období, pohodový se předlouhou dobu zdál i nový živočišný druh. Měl svých starostí dost. Aby ho nezašlápl mamut, nepodřízł závistivý soused. Protože čas nelze zastavit, dostavilo se 19. století. Člověk konečně pochopil pravý smysl krumpáče s lopatou a začal kopat – uhlí. Ve velkém. A pak to šlo ráz na ráz. Zavrtěly se vrtáky a obyčejnou vodu zastínila voda ohňová. Matka Příroda se ještě ani nepřiblížila střednímu věku a už se o ni vážně začala pokoušet mrtvička.

Nyní se pokusme uchopit něco tak neuchopitelného, jako je čas. Představme si, že nějakou tu miliardu let se uhlík bezpečně ukládal v karbonátech (sedimentární horniny, nežřídka plně zkamenělin). Představme si, že nějakou tu stovku miliónů let se nebezpečně ukládal ve fosilních palivech (uhlí, ropa, zemní plyn). Představme si, že fosilní paliva začal ve větší míře spalovat člověk od poloviny 19. století. Představme si, že v hrozivé míře je začal využívat od poloviny 20. století. Představme si, že při tomto tempu drancování definitivně zmizí do poloviny 22. století (fatální početní omyl futurologů, neboť jaksí nejsou brány v potaz choutky 2,5 miliardy Číňanů a Indů, kteří by se chtěli mít taky tak dobře, jako my; při této hrozné představě byl další zbytek světa, zbylé 3 miliardy, radši zcela opominut). Představme si, že zmizí ve skutečnosti znamená ulétne komínem (výfukem) do ovzduší (o svinstvu všudypřítomných plastů ani nemluvě). Představme si, že surovinovou konzervu, kterou Příroda pečlivě plnila stovky miliónů let, slupne člověk za pouhých tři sta let. Až potud si jde všechno představit. Ale představivost náhle končí v okamžiku, kdy si máme představit, co na to představivost

samotné Přírody. Na Ni už ale nelze spoléhat. Kdyby mohla, tak nad tím mávne rukou. A nechá nás naivně doufat...

Její představivost je dána:

Po Vás potopa!